

ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΡΟΥΣΣΟΣ

Τοῦ κ. Μ. Θ. ΛΑΣΚΑΡΙ

Α' ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ

Τῆ 5ῃ Ὀκτωβρίου 1938 ἀπέθανεν ἐν Βουκουρεστίῳ μία ἐξέχουσα μορφή τοῦ ἔξω Ἑλληνισμοῦ, ὁ καθηγητὴς Δημοσθένης Ρούσσος.

Γεννηθεὶς τῆ 22α Ἰανουαρίου 1869 εἰς τὴν Περίστασιν τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, ὁ Ρούσσος ἐσπούδασεν εἰς τὴν Μεγάλην τοῦ Γένους Σχολὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἔπειτα εἰς τὰ Πανεπιστήμια Ἀθηνῶν, Βερολίνου καὶ Λιψίας ἐνθα καὶ ἀνηγορεύθη διδάκτωρ. Ἡ διδακτορική του διατριβή, κριθείσα εὐμενέστατα, φέρει τίτλον «Γρεῖς Γαζαῖοι. Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς φιλοσοφίας τῶν Γαζαίων» (Κωνσταντινούπολις 1893, σελ. 73), τὰ δὲ πορίσματα αὐτῆς ἐγένοντο ἀποδεκτὰ ὑπὸ τοῦ Κρουμβάχερ («Ἱστορία τῆς Βυζαντινῆς λογοτεχνίας», ἔκδοσ. 2α, σελ. 85, 125, 432), τοῦ Christ («Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς λογοτεχνίας», ἔκδ. 4η, σελ. 945) καὶ ἄλλων (πρὸς. Byzantinische Zeitschrift, 4, σελ. 636, 5, σελ. 362 καὶ ἰδίᾳ 6, σελ. 56).

Τῆ παρακινήσει τοῦ ἐν Λιψία συμμαθητοῦ του, καὶ τοῦ Προέδρου τῆς Ρουμανικῆς Ἀκαδημίας, καθηγητοῦ Ραδουλέσκου-Μότρου, ὁ Ρούσσος μετέβη τῷ 1894 εἰς Ρουμανίαν. Κατ' ἀρχὰς μὲν διετέλεσε καθηγητὴς εἰς τὸ ἐν Γαλαζίφ ἀκμάζον τότε γυμνάσιον Βενιέρη, τῷ δὲ 1897 ἐγκατεστάθη εἰς τὸ Βουκουρεστίον.

Κατόπιν διαγωνισμοῦ διορίσθη τῷ 1900 διερμηνεύς τῆς Ἑλληνικῆς (μετ' οὐ πολὺ δὲ καὶ τῆς Ἀγγλικῆς) εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ρουμανίας. Ἄλλ' εἰς τὸ πρόσφορον ἐπιστημονικὸν περιβάλλον τοῦ Βουκουρεστίου δὲν ἠδύνατο νὰ μείνῃ ἐπὶ μακρόν εἰς τὴν ἀφάνειαν ὁ Ρούσσος. Τῷ 1912 διορίζεται, ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως, μέλος τῆς ἐξαμελοῦς «Ἱστορικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Ρουμανίας» τῆς συστάσεως ὑπὸ τοῦ σλαβολόγου Μπογδάν πρὸς ἔκδοσιν τῶν ἱστορικῶν μνημείων, ὀργανώσιν τῶν ἱστορικῶν ἐρευνῶν κτλ. Τῷ δὲ 1915 διορίζεται τακτικὸς καθηγητὴς τῆς βυζαντιολογίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Βουκουρεστίου, χάρις πάλιν εἰς τὴν ὑποστήριξιν τοῦ Ἰωάννου Μπογδάν καὶ παρὰ τὴν ἀντίδρασιν τοῦ μεγάλου ἱστορικοῦ, γαμβροῦ δὲ τοῦ Μπογδάν, Νικολάου Γιώργκα.

Οὐδέποτε παύσας νὰ θεωρῆ ἑαυτὸν Ἕλληνα, καὶ μηδεμίαν παραλείπων εὐκαιρίαν νὰ διακηρῆται τοῦτο μὲ δικαίαν ὑπερηφάνειαν, ὁ Ρούσσος ἠγάπησε τὴν Ρουμανίαν ὡς δευτέραν πατρίδα. Τὸ ἔργον του σχεδὸν ὀλόκληρον ἀφορᾷ εἰς τὴν Ρουμανίαν καὶ τὰς Ἑλληνο-ρουμανικὰς σχέσεις. Δυστυχῶς δὲν κατόρθωσε νὰ ἀποπερατώσῃ τὸ μέγα σύγγραμμα περὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν Ρουμανίᾳ, τὸ ὁποῖον ἀνέμενον οἱ θαυμασταὶ του, καὶ διὰ τὸ ὁποῖον, συγκεντρώσας μοναδικὴν πράγματι βιβλιοθήκην, ἐργάσθη ἐπὶ σειρὰν δεκαετηρίδων. Ἄλλὰ τὰ ἐκδοθέντα συγγράμματά του ἀποτελοῦν ὑπόδειγμα αὐστηρᾶς μεθόδου καὶ ἀκριβολόγου εὐσυνειδησίας.

Ὅρθῶς ὅμως παρατηρεῖ προσφιλὴς αὐτοῦ μαθητὴς ὅτι «τὸ διδασκαλικὸν ἔργον τοῦ Ρούσσου ὑπῆρξε πολὺ περισσότερον καρποφόρον παρὰ τὸ συγγραφικόν. Ἐχων, ἐξ ἰδιοσυγκρασίας, ὡς γνώμονα τὴν ἐπιστημονικὴν ἀκριβολογίαν καὶ τὴν ἐξάντλησιν τῶν λεπτομερειῶν ἐκάστου θέματος, ἦτο ὁ ἄνθρωπος πού δὲν ἠρέσκετο εἰς τὰ συνθετικὰ συγγράμματα, τὰ ὁποῖα, ἔλεγε, παραγνωρίζουν καὶ παραβλέπουν τὴν ἀκρίθειαν, καὶ πολλάκις αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν, χάριν τῆς ἰδέας.»¹

Διὰ τῆς διδασκαλίας του καὶ τῆς οὐχὶ τυχαίας προσωπικότητός του, ὁ Ρούσσος ἐξήσκησε μεγίστην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς μεταπολεμικῆς γενεᾶς τῶν Ρουμάνων ἱστορικῶν καὶ φιλολόγων, ὧν οἱ ἀριστοὶ ὑπερηφανεύοντο νὰ λέγονται.

¹ Κλ. Τσοῦρκας εἰς τὸ «Ἐλεύθερον Βῆμα» 20 - XI - 1938.

M. K. K.
10/10/1938

μαθηταί του. Ὡς δὲ ἔγραψε τὴν ἐπομένην τοῦ θανάτου, εἰς τῶν διαπρεπεστέρων Ρουμάνων ἐπιστημόνων, ὁ Ἀλέξανδρος Ρωσσέτης², ὁ Ρουσσος ὑπῆρξεν «ὁ τελευταῖος τῶν μεγάλων διδασκάλων, οὗς ἐχάρισεν ἡ Ἑλλάς εἰς τὴν Ρουμανίαν πρὸς γόνιμον ἀνάπτυξιν τοῦ ρουμανικοῦ πολιτισμοῦ.»

* * *

Β' ΤΟ ΕΡΓΟΝ ΤΟΥ ΡΟΥΣΣΟΥ

Ἑλληνιστὶ ἐδημοσίευσεν ὁ Ρουσσος, πλὴν τῆς διδακτορικῆς του διατριβῆς ἣν ἀνεφέραμεν, πολὺ ὀλίγα: μικρὰς τινὰς συμβολὰς εἰς τὸν «Νέον Ἑλληνομνήμονα» τοῦ Λάμπρου, διάφορα ἄρθρα εἰς τὴν «Πατριδα» τοῦ Βουκουρεστίου³, τὴν θαυμασίαν μελέτην «Αἱ πρῶται ἑλληνικαὶ ἡμερηίδες» εἰς τῶσαρ φύλλα τοῦ «Ἐλευθέρου Βήματος» (25—30 Νοεμβρίου 1928) καὶ τὸ ἄρθρον «Πατὰ Συναδηνὸς καὶ Ματθαῖος ὁ Μυρέων» εἰς τὴν «Νέαν Ἔστίαν», 24 (15 Σεπτεμβρίου 1938), σελ. 1229—1232, ὅπερ εἶναι καὶ τὸ τελευταῖον τοῦ δημοσίευσμα.

Γαλλιστὶ ἐδημοσίευσεν ὁ Ρουσσος τὸ ἄρθρον *Inscription grecque de Tomis* εἰς τὸ περιοδικὸν «Istros», τόμ. 1, 1934, τοῦ γνωστοῦ καὶ φιλέλληνος ἀρχαιολόγου Σ. Λαμπρηνοῦ.

Τὸ πλεῖστον ὅμως τοῦ ἔργου τοῦ ἐδημοσίευσεν ὁ Ρουσσος ρουμανιστὶ. Μὲ τὰ ρουμανικὰ ταῦτα συγγράμματά του, ἀγνωστα σχεδόν, λόγῳ τῆς γλώσσης⁴, παρ' ἡμῖν, ὀφείλομεν νὰ ἀσχοληθῶμεν κάπως (ἐκτενέστερον):

Τὸ πρῶτον τῶν δημοσιευμάτων τούτων τιτλοφορεῖται «Βυζαντινο-ρουμανικαὶ Μελέται» (Βουκουρέστιον 1907, σελ. 51), ἀναφέρεται δὲ εἰς δύο σπουδαία ρουμανικὰ κείμενα, ἅτινα ἀποδεικνύονται ὅτι ἀποτελοῦν διασκευὴν ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς τούτων τὸ μὲν πρῶτον θεωρήθη ἐσφαλμένως ὡς σχετιζόμενον μὲ τὴν ἀρεσιν τῶν Βογομιλίων, τὸ δὲ δεύτερον ἐπιγράφεται «Νουθεσίαι τοῦ ἡγεμόνος Νεάγιο Βασαράβα πρὸς τὸν υἱὸν Θεοδοσίον». Ἐπὶ τῶν «Νουθεσιῶν» τούτων, αἵτινες εἶναι ἕν ἐκ τῶν σπουδαιότερων μνημείων τῆς, εἰς γλώσσαν σλαβικὴν, φιλολογικῆς παραγωγῆς τῶν Ρουμάνων, ἐπανέρχεται ὁ Ρουσσος καὶ εἰς τὸ ἀμέσως ἐπόμενον ἔργον τοῦ «Μελέται καὶ Κρίσεις» (Βουκουρέστιον 1910, σελ. 123⁵ πρὸ τῆν ἀνάγνωσιν τοῦ Ν. Πολίτου, «Λαογραφία», 2, σελ. 709—716). Εἰς τὸ ἔργον τοῦτο ὁ Ρουσσος ἀσχολεῖται καὶ μὲ τὴν «Χρηστοθήθειαν»⁵ τοῦ Ἀντωνίου τοῦ Βυζαντίου, ἀποδεικνύει δὲ ὅτι αὕτη ἀποτελεῖ διασκευὴν τοῦ γνωστοῦ βιβλιαρίου *De civilitate morum puerilium* (1526), τοῦ χαριτωμένου τούτου Ὀδηγοῦ καλῆς συμπεριφορᾶς τῶν χρόνων τῆς Ἀναγεννήσεως, τοῦ ὁποῦ συγγραφεὺς εἶναι ὁ μέγας Ὁλλανδὸς φιλόλογος Ἐρασμος, ὅστις, ὡς γνωστόν, συνέγραψε καὶ «Παραφροσύνης ἐγκώμιον»!

Εἰς τὸ περιοδικὸν *Convingiri literare*, 45, 1911, σελ. 62—70, ἐδημοσίευσεν ὁ Ρουσσος, ἐπὶ τῆ βάσει Ἀθηναϊκοῦ κώδικος, τὴν μελέτην «Ἀπὸ τὴν ἀλληλογραφίαν τῆς πριγκιπίσης Ἄννης Ράκοβιτς, 1708—1709».

Τὸ ἐπόμενον ἔτος ἐκδίδει ὁ Ρουσσος ἔργον συνθετικῆς χαρακτῆρος: τὸν «Ἑλληνισμὸν ἐν Ρουμανίᾳ» (Βουκουρέστιον 1912, σελ. 80) ἀποτελούμενον ἀπὸ τὰ ἑξῆς πέντε κεφάλαια: Τὸ Βυζάντιον καὶ οἱ λαοὶ τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης. Σημασία τοῦ βυζαντινοῦ καὶ τοῦ βυζαντινοῦ πολιτισμοῦ. Χρησιμότης τῆς

² Καθηγητῆς τῆς γλωσσολογίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Βουκουρεστίου καὶ διευθυντῆς τοῦ Βασιλικοῦ Ἰδρυματος «Κάρολος ὁ Β'». Ἐφημερίς «România» τῆς 8-X-1938.

³ Ἐκ τούτων μνημονευτέα ἴδια τὰ ἑξῆς: «Ἱστορία τῆς Μαλτέζας Σουλτάνας» Πατρὶς 4-X-1898. «Ἐπιγραφαὶ ἐκ Κωνσταντινῶν», Πατρὶς 6-X-1899. «Θρήνος ἀνώνυμου ποιητοῦ ἐπὶ τῆ ἀλώσει τῆς Κωνσταντινουπόλεως», Πατρὶς 29-V-1903.

⁴ Τὴν σημασίαν ἦν ἔχουν διὰ τὴν ἔρευναν τοῦ νεοελληνικοῦ πολιτισμοῦ αἱ ἐν Ρουμανίᾳ, μετὰ τὸν Μέγαν Ἰβία Πόλεμον, δημοσιευθεῖσαι συγγραφαὶ καὶ μελέται, ἐγκαίρως διεῖδε καὶ ἔζησεν ὁ ἀείμνηστος Ἀνδρέαδης. Βλ. τὸ ἄρθρον του «Αἱ ἑλληνικαὶ σπουδαὶ ἐν Ρουμανίᾳ» εἰς τὸ περιοδικὸν *Les Balkans* 1931, Ἰανουάριος 1931 σελ. 6—10, ἐνθα ἀπαριθμοῦνται τὰ σπουδαιότερα τῶν δημοσιευμάτων τούτων. Δείγμα δὲ τῆς ἐνημερότητος καὶ τῆς ἐμριθείας, μετ' ἣς ἐρευνῶνται ἐν Ρουμανίᾳ τὰ νεοελληνικὰ προβλήματα καὶ ὅπ' αὐτῶν ἀκόμη τῶν μὴ εἰδικῶν ἑλληνιστῶν, παρέχει ἡ εἰς τὸ περιοδικὸν τοῦτο («Νέον Κράτος» τεύχ. 4 καὶ 5) ὥραια περὶ Ἐρωτοκρίτου μελέτη τοῦ κ. Νικολάου Καρτζάν, καθηγητοῦ τῆς ἀρχαίας ρουμανικῆς φιλολογίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Βουκουρεστίου.

⁵ Περὶ τῶν σερβικῶν μεταφράσεων τῆς «Χρηστοθήτειας», ὧν ἡ μὲν ὀφείλεται εἰς τὸν Ἑλληνα Δημήτριον Δάρβαριν, ἡ δὲ ἕτερα εἰς τὸν μέγαν ἀνομόρφωτον Δοσθεῖον Ὁθράβοβιτς, βλ. τὸ σημεῖόν μου εἰς τὸ περιοδικὸν «Βυζαντινὸν» (Βρυξελλῶν), 2, σελ. 600.

βυζαντιολογίας διά τούς Ρουμάνους. Οί "Ελληνες ἐν Ρουμανίᾳ πρὸ τοῦ 1453. Οί "Ελληνες ἐν Ρουμανίᾳ μετὰ τὸ 1453.

Ἐάν διά τὴν Φαναριώτικὴν ἐποχὴν, τὸ σύγγραμμα τοῦτο διατηρεῖ καὶ σήμερον ἀνεκτίμητον ἀξίαν, διά τὴν βυζαντινὴν ὁμῶς περιόδον χρήζει ἀναθεωρήσεως, καὶ τοῦτο διότι ὁ συγγραφεὺς σπανίως κατάρθωσε, ἐξετάζων τὴν βυζαντινὴν ἐπίδρασιν ἐν Ρουμανίᾳ, νὰ διακρίνη σαφῶς τὴν ἀμεσον ἐπίδρασιν ἀπὸ τῆς ἐμμεσον τοιαύτης (διά μέσου τῆς Βουλγαρίας καὶ τῆς Σερβίας) ⁶.

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ὁ Ρούσσοσ ἐδημοσίευσεν τὴν «Κριτικὴν τῶν κειμένων καὶ τεχνικὴν τῶν ἐκδόσεων» (εἰς τὸ «Δελτίον τῆς Ἱστορικῆς Ἐπιτροπῆς», 1, σελ. 3—107) πολῦτιμον ὄντως ἐγχειρίδιον ἱστορικῆς καὶ φιλολογικῆς μεθόδολογίας, ὅπερ θὰ ἔπρεπε, καταλλήλως διασκευαζόμενον, νὰ εἶχεν ἐκδοθῆ καὶ ἑλληνιστί. Εἰς δὲ τὸν ἐπόμενον τόμον τοῦ αὐτοῦ «Δελτίου», 2, σελ. 89—100, ἐδημοσίευσεν «Διορθώσεις εἰς Ἑλληνας καὶ Ρουμάνους συγγραφεῖς».

Ἐξαιρετικῶς ἐνδιαφέρουσαι δι' ἡμᾶς εἶναι καὶ αἱ τρεῖς ἐργασίαι τοῦ Ρούσσοσ περὶ Ἑλλήνων χρονικογράφων καὶ ἱστορικῶν τῆς φαναριώτικῆς ἐποχῆς. Ἔσχε δὲ τὴν τύχην ὁ Ρούσσοσ νὰ ἀνακαλύψῃ καὶ νὰ ἐκδώσῃ δύο τοιαῦτα χρονικά: Τὸ πρῶτον ἐγράφη ὑπὸ ἐμπίστου τινὸς τοῦ ἡγεμόνος Γρηγορίου Γκίκα (δι' 8 καὶ ὠνομάσθη ὑπὸ τοῦ ἐκδότου «Χρονικὸν τῶν Γκικάδων») καὶ ἐξιστορεῖ τὰ γεγονότα τῆς Μολδαβίας ἀπὸ τοῦ 1695 μέχρι τοῦ 1754, ἐδημοσιεύθη δὲ, ὡς πρὸς τὰ κυριώτερα αὐτοῦ μέρη, ὑπὸ τοῦ Ρούσσοσ εἰς τὸ «Δελτίον τῆς Ἱστορικῆς Ἐπιτροπῆς», 2, 1916, σελ. 3—85. Συντομώτερον καὶ ἡσσονος ἀξίας εἶναι τὸ ἕτερον χρονικὸν ὅπερ ἀνεκάλυψεν ὁ Ρούσσοσ: «Μητροφάνους Γρηγορά Χρονικὸν Βλαχίας 1714—1716», ἐν *Revista Istorică Română*, 4, 1934, σελ. 1—43. Τέλος ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὸ Χρονικὸν τοῦ Νικολάου Κυπαρισσᾶ» (ἐν *Revista Ist. Rom.*, 3 1933, σελ. 133—149) ἐξετάζει ὁ Ρούσσοσ τὴν «Διήγησιν τῶν συμβάντων ἐν Μολδαβίᾳ κατὰ τὸ ἔτος 1716» τὴν δημοσιευθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Legrand, *Epistolairie grec.*, σελ. 253—276.

Ὡς πρόλογον τοῦ γνωστοῦ Ἑλληνο-ρουμανικοῦ Λεξικοῦ τοῦ ἱατροῦ Σαραφίδου (Κωνσταντῆζα 1935) ἐδημοσίευσεν ὁ Ρούσσοσ σύντομον, ἀλλ' ἐνδιαφέρουσαν, μελέτην περὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ Ρουμάνων λεξικογράφων τῆς φαναριώτικῆς ἐποχῆς.

Ἡ δηκτικὴ ὁμῶς εἰρωνεία τοῦ Ρούσσοσ, ἥτις μαζὶ μετὰ τὴν ἀπέραντον πολυμάθειαν καὶ τὴν ἀκριβολόγον μεθοδικότητα, ἀπετέλει χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῆς προσωπικότητός του, καὶ τῆς ὁποίας δείγματα παρέχουν τὰ ἐριστικά αὐτοῦ φυλλάδια ⁸ καὶ ἡ κατὰ τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ Δουβουινιάτου τελευταία ἐπιθεσίς του («Μητροφάνους Γρηγορά Χρονικὸν Βλαχίας»), οὐδαμοῦ ἐκδηλώνεται μετὰ περισσοτέραν χάριν καὶ πνεῦμα παρὰ εἰς τὸ ἄρθρον του «Μία ἐπιστολὴ τοῦ Εὐγενίου Βουλγάρως μεταφρασθεῖσα εἰς τὴν ρουμανικὴν» (*Revista Istorică Română*, 1, 1931, σελ. 7—31). Τὸ ζήτημα μετὰ τὸ ὁποῖον ἀσχολεῖται ἡ σοφὴ αὕτη πραγματεία ἔχει ὡς ἐξῆς: Οἱ καθηγηταὶ Δραγομιρέσκου καὶ Γρηγοράς εὐρόντες ἐν ληθονημένον φιλοσοφικὸν ἔργον, δημοσιευθὲν ρουμανιστί ἀνευ σημειώσεως τοῦ τόπου καὶ τοῦ ἔτους τῆς ἐκτυπώσεως, ἐνόμισαν ὅτι ἔκαμαν σπουδαιοτάτην ἀνακάλυψιν ἐπίστευσαν ὅτι ἔκαμαν ἀνεκάλυψαν ἕνα Ρουμάνον φιλόσοφον μετὰ διάνοιαν πρωτότυπον, τὸν Πέτρον Σταματιάδην. Ὁ Δραγομιρέσκου μάλιστα ἐκφράζει τὴν ἐκπληξίν του διότι τοιοῦτος φιλόσοφος παρέμενεν ἀγνωστος μέχρι τοῦδε καὶ φρονεῖ ὅτι ὁ Σταματιάδης δὲν ἀποτελεῖ περίπτωσιν μεμονωμένην, ἀλλ' ὅτι, τὸναντίον, κατὰ τὸν 17^{ον} αἰῶνα «ὑπῆρχεν, εἰς τὰς ρουμανικὰς ἡγεμονίας, ἀτιμόσφαιρα ὑψηλῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης, ἣς ὁ χαρακτήρ τότε μόνον θὰ εἶναι δυνατόν νὰ καθορισθῆ, ὅταν θὰ ἔκτα-

⁶ Πρὸς τὰς παρατηρήσεις μου εἰς τὸ περιοδικὸν «Βυζαντινολογικὸν» (Πράγας), 1, σελ. 220—226 καὶ 3, σελ. 500—510, ὡς καὶ τὴν μελέτην μου περὶ τῆς Ρουμανικῆς Ἐκκλησίας, εἰς τὸ γαλλικὸν *Bulletin* τῆς Ροῦμ. Ἀκαδημίας, 13, 1927, σελ. 129—159.

⁷ Περὶ τοῦ νέου τούτου περιοδικοῦ, ὅπερ συνεκέντρωσεν, ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ ἐπιφανοῦς ἱστορικοῦ καὶ πολιτικοῦ Γεωργίου Βρατιάνου, τοὺς διαπρεπεστέρους τῶν μαθητῶν τοῦ Ρούσσοσ καὶ ὅπερ ἐρευνᾷ τὸ παρελθὸν τοῦ ρουμανικοῦ ἔθνους μετὰ πνεῦμα αὐστηρῶς κριτικῶν (σχεδὸν δὲ ὑπερκριτικῶν), βλ. τὸ σημειώματόν μου εἰς τὸ περιοδικὸν «Ἑλληνικά», 4, 1931, σελ. 506—510.

⁸ Κατὰ τὸ ἀτυχὸς Κωνσταντίνου Λίτσικα στρέφονται τὰ φυλλάδια *Manuscrisele grecesti din biblioteca Academiei Române* (ἀπόσπασμα ἐκ τῆς *Noua Revista Română*, 3, 1901) καὶ *Datoria criticele* (ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ αὐτοῦ περιοδικοῦ, 15, 1914). Κατὰ δὲ τοῦ διαπρεποῦς βυζαντινολόγου καὶ Μισανέσκου, τὸ φυλλάδιον *Un bizantinolog improvizat* (Βουκουρέστιον 1916, σελ. 56).

φοῦν, ἀπὸ τὰ ὑπόγεια τῆς μονῆς τοῦ Νεάμτε καὶ τῆς ποτὲ Ἀκαδημίας τοῦ Μιχαήλ Στούρτζα, καὶ θὰ μελετηθοῦν ἐπιμελῶς ὅλα τὰ ρουμανικὰ χειρόγραφα καὶ βιβλία, ἅτινα, ὡς φαίνεται, ὑπάρχουν, ἀλλὰ δὲν ἔχουν οὔτε κἀν καταγραφή ἀκόμη! Ὁ Ρούσσος ὁμῶς ἀποδεικνύει ὅτι πρόκειται περὶ μεταφράσεως τοῦ «Παράρτηματος ἐν ἐπιστολῆς εἶδει» κατὰ τοῦ τῶν Ὁκελλιτῶν συστήματος τῆς περὶ τῆς τοῦ παντὸς φύσεως τοῦ Εὐγενίου Βουλγάρως. Ἡ διατριβὴ αὕτη ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον ὡς παράρτημα τοῦ ἔργου τοῦ Βουλγάρως «Ἀδολεσχία φιλόθεος». Ἡ «Ἀδολεσχία φιλόθεος» μετεφράσθη εἰς τὴν ρουμανικὴν ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Μολδοβλαχίας Βενιαμὶν Κωστάκη καὶ ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ Ἰάσι κατὰ τὰ ἔτη 1815—1819 μαζὶ μετὰ τὸ «Παράρτημα ἐν ἐπιστολῆς εἶδει» ὅπερ ὁμῶς μετεφράσθη οὐχὶ ἀπὸ τὸν μητροπολίτην Βενιαμίν, ἀλλ' ἀπὸ τὸν ἀφανῆ ἑλληνοδιδάσκαλον, Πέτρον Σταματιάδην!

Μ. Θ. ΛΑΣΚΑΡΙΣ

Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης
Ἄντ. Μέλος τῆς Ρουμανικῆς Ἀκαδημίας

Συμπροσθίον Ρούσο
Τρεῖς Γάζαισι, Συμ-
βολαὶ ἐν τῶν Ἰσογίων
ἐν φιλοσοφίᾳ τῶν Γα-
ζαίων, ἐν Λευκίᾳ 1893
σ. 57
(Krumbacher - Συνοχὴ
Ἐπιστολῶν Βουλγάρων)
Ὁ Προσθίον ἠρξαμένη
ἢ ἐν διδασκαλίᾳ ἀναρρη-
τικῶν, γραφῶν κατὰ τὸ νεο-
σταυρικὸν Πρωτότυπον. Τὸ
Χιονικὸν αὐτὸ ἐστὶν Πρωτό-
τυπον μετὰ τὴν ἀναρ-
ρήσιν, ἐφ' ὅσον ὁ Α. Μα-
τθαίου ἐν ἀναρρητικῶν
Συμ. Ρούσο, ἐν τῶν συγ-
γραμμάτων τῶν Βασίλειου

ἢ ἐν Νικηταῖς Μ. Ματθαίου
καὶ Πρωτότυπον μετὰ τὴν
ἀναρρήσιν ἐν ἔργον τοῦ
Συνοχὴ τῶν ἀρρητικῶν,
ἐν τῶν ἀρρητικῶν ὁ Νικηταῖς
ἀναρρητικῶν ἐν τῶν ἀρρητικῶν
ἐν τῶν ἀρρητικῶν. Συνοχὴ
ἐν τῶν ἀρρητικῶν ὁ Νικη-
ταῖς ὁ Ρούσο ἐν τῶν ἀρρη-
τικῶν ὁ Προσθίον ἀναρρητικῶν

ἀλλὰ ἐπιμνηστικῶν συγγραμ-
μάτων.
Krumbacher - Συνοχὴ
ἐν τῶν ἀρρητικῶν τῶν Βουλ-
γαρικῶν Α' 248